

Ngô i Việt khác ng i Nhật

Tác Giả; Ngô Nhân Du ng

Chúa Nhật, 17 Tháng 4 Năm 2011 17:14

Sau khi đ c tin, coi hình nh ho c ch ng ki n thái đ bình tĩnh c a ng i Nhật B n sau cu c đ ng đ t và sóng th n v a qua,

chúng ta ph i công nh n dân Nhật có nh ng đ c tính mà mình ph i h c. Thái đ khiêm cung này r t c n thi t; vì n u mình không nhìn th y, không bi t th n ph c nh ng cái hay c a ng i khác thì cũng không bi t t s a ch a nh ng cái đ c a mình.

Nh ng không th so sánh Việt Nam v i Nhật B n hay v i b t c n c nào, đ nói dân t c này h n hay kém m t dân t c khác. Ng i mình có nh ng u đ m khác v i ng i Nhật, cũng nh ng i Nhật có nh ng nh c đ m khác v i mình. Chúng ta có th nhìn i v i con m t quân bình, không thiên ki n, đ th y không ph i cái gì mình cũng nên gi ng nh ng i Nhật B n. Có th rút kinh nghi m v đ ng đ t v a qua đ th y xã h i Nhật B n có m t tinh th n kh c k và tr t t r t m nh; nh ng ng c l i h quá c ng r n, có khi thành c ch p. Trong khi cũng ph i công nh n dân Việt mình thì có tính m m đ o, linh đ ng nhi u khi quá đáng, c n ph i tránh.

Tuần báo Economist tuần ng thuở t sau tr n đ n đ t và sóng th n đánh vào làng Kesennuma, n i có h n 25 ngàn ng i ch t h c m t tích, cho th y gu ng máy chính quy n Nh t B n quá c ng nh c. Vì đ n đ t ng i dân ph i x p hàng ch đ i mua xăng; trong khi. Tuy các nhà máy l c đ u gia tăng h t đ n, s c ung c p xăng đ u không gi m đ n m c quá thi u th n; nh ng chính vi c áp đ n lu t l c cũng làm c nh thi u xăng tr m tr n h n. M t đ u lu t l Nh t b t các tr m xăng ph i đ tr m t s l n đ c ung c p cho 70 ngày. Ngay trong c nh m i đ n đ t xong, các tr m xăng khi th y s đ tr xu ng t i m c 70 ngày cũng ng ng bán. T t nhiên ng i tiêu th Nh t bình th n ch p nh n c nh khan hi m xăng do lu t l gây ra nh th ; vì b n ch t h luôn luôn tr n k lu t. Nh ng ng i ngoài thì ai cũng th y trong hoàn c nh kh n c p thì b o v m t đ u lu t nh v y là c ch p! Ph i đ i 10 ngày sau, chính ph trung n m i cho phép các tr m xăng ch gi m t kho ng đ tr cho 45 ngày mà thôi!

Có th nói h th ng chính tr n c Nh t đ c xây đ n r t kiên c , xã h i quá tr t t , không uy n chuy n đ thích ng v i c n nguy bi n. Ngay khi b i tr n, h đã xóa b ch đ quân phi t đ c tài, nh ng c xã h i và h th ng hành chánh v n t ch c theo l i hàng đ c t trên xu ng đ i. M i sinh ho t chính tr , kinh t đ u đ t đ i s đ u hành c a ba th l c trong xã h i. Đó là gu ng máy hành chánh, các ngân hàng l n, và các đ i công ty. Ch a k , m t đ n chính tr g n nh n m đ c quy n trong h n n a th k , vì đ n T do Dân ch liên k t đ c c a ba th l c trên. Ng i dân Nh t th n nhiên ch p nh n tình tr n đó t năm 1947 khi b n Hi n Pháp dân ch đ c áp đ n. Nh đ n T do Dân ch và các đ n minh c a h trong gu ng máy hành chánh và gi i tài phi t đã mang l i cu c s ng th nh v n ng, v i nh ng ng i lãnh đ o có t cách đáng kính tr n cho nên dân Nh t v n ch p nh n. Nh ng m t h th ng chính tr t p trung và ch huy nh v y ch a s n m i r i ro, n u dân trí không cao h c n u ng i cai tr không l n ng thi n.

Thói quen r m p tuân theo l nh trên c a ng i dân và quy n hành t p trung vào gu ng máy hành chánh đó không còn thích h p khi ph i đ i phó v i nh ng bi n c b t ng l n.

Ng i Nh t B n đã nhìn th y nh c đ i m đó m t l n trong v đ n đ t Kobe năm 1995. Năm đó, chính ph Nh t lúng túng và ch m ch p tr c tai bi n l n lao (ph i công b ng mà nói thêm r ng chính ph M cũng lúng túng nh v y trong th i gian bão Katrina). Cu c đ n đ t Kobe đã khi n nhi u ng i Nh t c m th y m t lòng tin vào kh năng c a h . Năm nay chính ph Naoto Kan đã ph n n ng r t nhanh trong vi c tr n an tinh th n dân chúng. Các công ch c b Kinh T , Th ng M i và Công Ngh làm vi c ngày đêm, có lúc làm vi c trong bóng t i đ ti t ki m đ i n. Nh ng gu ng máy hành chánh v n ch y theo thói quen c h u.

M t ngh sĩ đ n đ i l p, ông Kouta Matsuda đã c g ng đ i c p c u vùng Miyagi mà ông là đ i bi u. V n là m t nhà kinh doanh thành công, ông Matsuda đã lái m t chi c xe t i nh 4 t n ch ph m v t t i giúp các c tri c a mình. Nh ng c nh sát không cho phép ông lái chi c xe đó trên con đ n dành cho xe t i. B i vì đã có l nh con đ n đó đ c dành riêng cho các xe c p c u. Ông cho bi t t i Miyagi còn r t nhi u th c ph m nh ng thi u m t h th ng phân ph i h u

hißu.

Sau đó, ông Matsuda đã mua một chiếc máy bay trực thăng cho ăn, thuß men và dßng cß đß sßc đißn cho máy đißn thoßi đißng tßi Miyagi; nhßng cßnh sát không cho phép máy bay đáp xuống. Cũng vì đã có lßnh cßm. Ông bèn xin phép đßng cß thß các phßm vßt tß máy bay xuống đßt; lßi bß tß chßi, vì làm nhß vßy là trái lußt lß, mßc dù chiếc trực thăng bay là là chß cách mßt đßt có mßt mét!

Ngũgĩ và Nhật rất trẻ trung và lußt. Mßt chuyến xe lßa phßi ngßng chßy trong 16 tiếng đßng hß, nhßng tßt cß các hành khách vßn bình tĩnh và lß đßng; các phòng vß sinh vßn sßch sß không mßt vßt nhß. Đßng tính kß lußt cßa cß mßt dân tßc rất đáng kính phục. Nhßng thi hành lußt lß mßt cách cßng nhßc thì không nên, sß trở thành cß chßp. Ngũgĩ và Văn Nam trái lßi; có thói quen sßng linh đßng, “chín bß làm mßi.” Nhßng bịßn báo, uyßn chuyến thái quá thì có khi sß thành vô kß lußt.

Gißa hai thói xßu, tính cßng nhßc và thißu kß lußt, chúng ta không thß nói thói nào xßu hßn. Nhßng ngßng i ta chß phßm lßi cßng nhßc hoßc cß chßp khi phßi đßi phó vßi nhßng hoàn cßnh bßt thßng. Nghĩa là nhßng trßng hßp hißm hoi. Trong hoàn cßnh bình thßng, giß đúng kß lußt thì không gßi là cß chßp nßa. Còn thói “bißn báo” có khi bßt chßp kß lußt thì nßu đã tßp nhißm sß khó bßng; có thß sß trở thành mßt thói xßu thßng xuyên, xã hßi sß khó sßng hßnh phúc.

Tßi sao ngßng i Nhật vßi ngßng i Văn mình khác nhau nhß vßy? Nhßng thói quen có tính cách tßp thß này chß đã thành hình sußt chißu dài lßch sß mßi dân tßc. Trong hßn mßt ngàn năm gßn đây, lßp ngßng i đßng cß kính trßng nhßt trong xã hßi Văn Nam là các nhà Nho. ß Nhật Bßn, lßp ngßng i ßu tú là nhßng võ sĩ, đßng cßp bushi xußt hißn tß thßi đßi Bình An (Heian, 794-1185). Năm 1185 Tßng quân Minamoto Yoritomo bịßn tßng lßp Samurai thành mßt đßnh chß chính thßc. Hß cũng đßng cß rèn luyện theo luân lý Nho giáo gißng nhß các nhà Nho Văn Nam; nhßng ngßng i Nhật lßy các võ sĩ làm gßng. Nho giáo truyßn vào nßc Nhật qua ngß Hàn Quốc. Năm 285, Vua Keun Ch’ogo thußc trißu đßi Paekche đã cß mßt nhà Nho là Wang In đem 10 chßng trong sách Luận Ngữ và cuốn Nhật Thiên Tß (Senjimon) sang Nhật Bßn. Nho giáo đßng cß đßa sang Văn Nam sßm hßn; chính thßc bßt đßu tß thßi Sĩ Nhißp (187-226). Cùng hßc mßt hß thßng đßng lý nhßng ß nßc Nhật thì đßng cßp võ sĩ là tiêu bißu cho nßn đßng đßc, nhßn mßnh đßn lòng trung thành tuyßt đßi vßi chßnh nhßn, tßc là các sß quân; trong khi đó ß nßc ta chính các nhà Nho, tßc là nhßng văn nhßn, là lßp ngßng i chuyên chß đßng lý.

Văn khác vßi võ; ngßng i Nhật cßng còn ngßng i mình nhu. Vì kß lußt là đißu kißn sßng còn cßa các ngßng i ra chißn trßn, còn các nhà văn cßn đßng cß tß do, và nghĩ đßn tình hßn lý, trßng nhßng

cá tính để thù hằn tính chất đồng nghiệp của tập thể. Dân tộc nào cũng cần biết khai triển những ưu điểm của nền văn hóa mình trong khi phê phán những khác.

Khung cảnh thiên nhiên có thể thay đổi liên tục. Khổng Tử đã nhận xét về cảnh quan của địa phương trên tính khí con người: “Khoan nhu dĩ giáo, bất báo vô đạo, nam phàm người chỉ có người dã; quân tử chỉ. Như kim cách, tử chi bất ym, bất phàm người chỉ có người dã; nhi có người giết chỉ” (Dĩ y dĩ người và lòng khoan nhu; không báo thù kẻ vô đạo, đó là sự cảm nhận của người phương Nam; người quân tử theo đó. Như người áo giáp, binh khí; chết cũng không sợ, đó là sự cảm nhận của người phương Bắc; người hùng mạnh theo đó, Trung Dung, chương 10). Trong câu trên Khổng Tử nói đến những người dân không phải người Hán sống ở phía Nam Trường Giang và phía Bắc vùng châu thổ Hoàng Hà. Dân Nhật Bản có sự cảm nhận của người phương Bắc, người Việt Nam có sự cảm nhận của người phương Nam.

Nhu quá thành vô luật, con người qua thành có chấp. Mọi dân tộc Việt và Nhật có nhu cầu ưu điểm và những điểm khác nhau. Cả hai nền văn Việt Nam và Nhật Bản đều chú ý những cảnh quan luân lý Nho giáo cũng như dân Hàn Quốc; và mọi nền văn đã phát triển trên những con đường khác nhau. Chúng ta không nên thấy những thói quen xấu của người Việt Nam gần đây mà nghĩ rằng đó là những tật xấu có từ lâu, do bản tính dân tộc. Thực ra đời đa số những thói xấu như sống vô kỷ, vô luật, trộm cắp tài sản; đến cảnh quan quan chức tham nhũng, vô trách nhiệm, khinh dân, như chúng ta đang chứng kiến trong xã hội hiện nay đều là do ngoại cảnh gây ra, hoặc đẩy lên đến mức độ quá cao, quá liều. Vì thế nên bắt chính, hạn chế lo, điều này ai cũng biết.

Nhật Bản là một nền dân chủ, tinh thần võ sĩ và luân lý Nho giáo vẫn tồn tại mặc dù chế độ chính trị thay đổi. Những truyền thống của dân Nhật cũng dựa trên những nhu cầu điểm trong hệ thống chính trị, hiện rõ qua vẻ đẹp đẹp và qua. Nội bộ Nhật là trong văn nhà máy điện nguyên tử Daiichi.

Như trên đã nói, hệ thống chính trị Nhật Bản tuy là dân chủ nhưng vẫn quá tập trung. Để biết là gì thì bạn nên xem guồng máy tài chính, kinh tế, công tác quá chặt chẽ và hệ thống hành chính. Người Nhật đoàn kết và tin cậy nhau, nhìn ai cũng thấy người ta làm việc thi, chính trị, ai cũng trông công ích, có tinh thần trách nhiệm; đó là một ưu điểm tập thể như truyền thống võ sĩ đạo. Nhưng khi những công chức có nhiệm vụ kiểm soát quản lý trong lãnh vực mà tin tưởng quá đáng vào những người mình phải kiểm soát, thì họ rất dễ phạm những sai lầm. Tinh thần công tác một thời đó khi trong hệ thống bắt thi u thói quen chết văn, tranh luận, thói quen nghỉ ngơi, phải kiểm tra và tái kiểm tra. Khi nhà quản lý bỏ qua không quan tâm đến những báo động về mối rủi ro mà giữ công chức để ý mặt cách dè dàng thì công chúng sẽ lãnh hậu quả xấu. Mặc dù giữ công chức Nhật không có kết quả gì quản lý kinh doanh, nhưng họ có thể làm không tròn nhiệm vụ kiểm soát chỉ vì hai bên đoàn kết và tin cậy nhau quá đáng!

T m i năm qua nhi u chuyên gia đ c l p đã báo đ ng công ty đ n l c TEPCO, ch nhn nhà máy Daiichi r ng các lò nguyên t đó, do các k s M thi t k t n a th k tr c, đã l i th i, Nh ng các báo đ ng đó b b qua. Các chuyên viên ở nhà máy đã không th c hi n đ nh ng cu c thanh tra k thu t đ nh k b t bu c, k c l n tr c ngày đ ng đ t hai tu n. Khi đ ng đ t x y ra, các lò nguyên t đang gi ch a nhi u th i nguyên li u h t nhn đã dùng r i, nhi u h n con s t i đa đ c gi . M t tháng tr c ngày đ ng đ t, các công ch c đã ch p thu n l i yêu c u c a công ty TEPCO tr n h n vi c s đ ng sáu lò nguyên t thêm 10 năm n a m c dù đã có nh ng báo đ ng là s c ch u đ ng quá n ng n r i.

Không ai nghi ng gi i công ch c Nh t B n đã d dãi v i công ty đ n l c vì đ c h i l . Tuy nhiên, trong h th ng đ u hành kinh t cũng nh chính tr m t qu c gia, sau khi t o ra nh ng đ nh ch cân b ng đ t ki m soát thì v n còn ph i t o thêm thói quen ch t v n, tranh lu n v i nhau, ch không th nhn danh tình đoàn k t mà hoàn toàn tin t ng nhau. Đây là m t v n đ văn hóa ch không còn là chính tr n a.

T t nhiên, dù h th ng chính tr n c Nh t có nh c đ m nh th , nó cũng trăm l n t t h n m t h th ng chính tr hoàn toàn đ a trên tham nhũng và tình th n bè đ ng, b t ch p công ích và đ o lý. Nh ng xin đ ng ai nghĩ r ng tình tr ng x u xa tàn t đó là do b n ch t c a ng i Việt Nam t o ra! Không ng i Việt Nam nào ch p nh n tình tr ng đó. Khi so sánh v i n c ngoài, ai cũng c m th y nh c nh.